OBSERVAŢII ASUPRA EXAMENELOR DE LIMBA RUSĂ DIN SESIUNEA IUNIE 1954

DE

TATIANA NICOLESCU

Cu fiecare an care trece, studiul limbii ruse înregistrează în ţara noastră noi succese. La capătul unui drum de aproape zece ani de la înfiinţarea primelor cursuri populare de predare a limbii ruse, putem constata că rezultatele sînt îmbucurătoare. Mase tot mai largi de oameni ai muncii îşi însuşesc limba rusă. Creşte mereu numărul celor ce pot citi în original cărţile tehnice sau operele literare. În învăţămîntul elementar, mediu şi superior, limba rusă este studiată cu drag de tineretul nostru dornic de a se împărtăşi din bogăţiile culturii sovietice şi a celei ruse clasice.

Desigur că, în complexul de măsuri iniţiate în republica noastră populară pentru însuşirea temeinică, ştiinţifică a limbii ruse, veriga principală o constituie sistemul de predare în învăţămîntul de toate gradele şi îndeosebi în învăţămîntul elementar şi mediu. Elevii care încep să studieze limba rusă în clasa a IV-a, trebuie să stăpînească la absolvirea şcolii un bagaj de cunoştinţe, reprezentînd o temelie serioasă fie pentru studii de specializare, fie pentru orientarea într-un text tehnic sau literar, pentru întreţinerea unei discuţii etc. De aceea, Ministerul Învăţămîntului se îngrijeşte neîncetat de ridicarea nivelului ideologic al lecţiilor de limba rusă, de îmbunătăţirea componenţei cadrelor didactice. Biroul de predare al limbii ruse de pe lîngă Minister, căruia îi reveneau în mod direct sarcinile cele mai importante, a urmărit îndeaproape îndrumarea cadrelor de profesori, s-a preocupat de continua îmbunătăţire a manualelor, de permanenta înzestrare a şcolilor cu materialul pedagogic necesar. Cercurile de referate, precum şi cursurile periodice I.C.D. au însemnat şi ele un sprijin serios în ridicarea calificării profesionale a cadrelor didactice.

BDD-A10248 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:13 UTC)

Colectivul Institutului de lingvistică care a asistat la examenele de fine de an la clasele V—IX Liceul de băieți nr. 4 a putut constata în mod concret o serie din progresele realizate de elevi în însușirea limbii ruse.

Un lucru care te impresionează de la început și asupra căruia nu putem să nu ne oprim este elanul, entuziasmul cu care școlarii învață limba rusă. Dragostea pentru acest obiect a apărut limpede, în primul rînd, din felul cum a fost pregătit materialul de examen.

Răspunsurile clare și precise au dovedit sîrguința depusă de elevi în timpul anului școlar. Majoritatea covîrșitoare a școlarilor a răspuns bine. Ei au dovedit că stăpînesc materia predată în cursul anului și că — în majoritatea cazurilor — ea a fost însușită destul de temeinic.

Majoritatea elevilor citește curent și traduce destul de bine textele din manual sau din Antologia cu bucăți de lectură. Textele conținînd fragmente din literatura rusă clasică, din cea sovietică, biografii ale marilor scriitori, ale oamenilor remarcabili sovietici sau inspirate din trecutul de luptă al poporului nostru, din munca pentru construirea socialismului în țara noastră, prezintă destule dificultăți și rezultatele obținute de elevi înseamnă, desigur, un succes. Într-o serie de cazuri, profesorii au pus întrebări libere, stabilind legătura cu literatura sovietică, făcînd comparație cu literatura romînă, controlînd cunoștințele de cultură ale elevilor.

Au fost elevi care au putut relata păreri și impresii proprii sau povesti fapte și evenimente din viața scriitorilor preferați, din viața eroilor comsomoliști, binecunoscuți și iubiți. Studiul limbii ruse dezvoltă în sufletul tineretului nostru sentimentul de iubire, atașamentul față de Țara Socialismului și de oamenii sovietici și desigur că mulți dintre elevii care s-au prezentat în condiții bune la examen au fost îndemnați să studieze serios limba rusă de dorința de a cunoaște în original cărțile care descriu minunata viață a lui Oleg Koșevoi sau Zoia Kosmodemianskaia, a lui Meresiev sau Alexandru Matrosov. Merită de asemenea să fie subliniate străduințele depuse de elevi pentru însușirea materialului gramatical. Răspunsurile au oglindit cunoștințe serioase de morfologie și sintaxă și — lucru demn de remarcat — ele au fost formulate în limba rusă. Elevii se străduiesc să facă o analiză morfologică și sintactică în limba rusă și în majoritatea cazurilor folosesc cu exactitate terminologia respectivă.

Toate aceste realizări care dovedesc că an de an se fac progrese în însușirea limbii ruse trebuie să ne sporească însă exigența și să ne facă să discutăm cu tot curajul lipsurile care mai există.

Și anume, dacă din punct de vedere al volumului de cunoștințe îmbrățișate, al materialului parcurs, progresele sînt incontestabile, din punct de vedere al adîncirii cunoștințelor, al cizelării lor, al însușirii cu adevărat a materialului predat — adică din punct de vedere al *calității*, — lipsurile sînt încă vizibile. Și cu toate succesele de netăgăduit, pe care le-am subliniat și pe care nimeni nu le poate nega, este cazul să ne oprim mai îndelung asupra

BDD-A10248 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:13 UTC)

lipsurilor — chiar dacă ele nu sînt prea numeroase — tocmai pentru că, în etapa în care ne găsim, lupta pentru *calitate* în predarea limbii ruse trebuie să devină un obiectiv principal. Neglijarea calităţii scade într-o bună măsură importanţa şi valoarea realizărilor.

O primă lipsă asupra căreia trebuie să ne oprim este pronunţarea defectuoasă. O serie întreagă de elevi, din clasele unde s-a asistat la examene, accentuează greşit. Vom cita, de pildă, *ótdadut*, *nevejéstvenîi*, *şághi*, *ródilsia*, *umér*, *liúbila*, *pavesíte*, *bóites*, *vórvalis*, *pamiáti*, *vdáli*, *stóronikov*, *máterei*, *agnónova* etc. Lucrul este cu atît mai îngrijorător cu cît asemenea accentuare se repetă în mai toate clasele şi, în aceeaşi clasă, la o serie de elevi. Pronunţarea greşită are tendinţa de a se înrădăcina în vorbirea elevilor, astfel încît ei nu-şi mai dau seama de greşeală. De pildă, în clasa a IX-a un elev care a răspuns în genere foarte bine, a repetat de cinci ori greşit nominativul plural al cuvîntului сцена, accentuîndu-l *sţení*. La această înrădăcinare a unei accentuări greşite contribuie în bună parte şi faptul că unii dintre profesori (cum este cazul profesoarei care predă la clasa a IX-a D) nu corectează greşelile de accent.

Neglijarea accentuării corecte ajunge să creeze uneori confuzii. De pildă prima propoziţie din textul H. A. Некрасов unul dintre elevi a citit-o în felul următor:

D'étstvo . . . praşló . . . v *ímeni atţá* (cl. IX D). Accentuarea greşită a substantivului имени e a dus la confundarea lui cu имя

Un alt aspect al pronunţării defectuoase îl constituie nerespectarea vocalelor accentuate şi neaccentuate, al căror rol în limba rusă este — după cum se ştie — din cele mai importante.

Unii elevi au tendinţa să pronunţe pe **о** mereu ca **о**, indiferent dacă este sau nu sub accent. De aici, rostirea *bóites*, *stóronnikov* (cl. IX), *otomstít*, *vórvalis* etc.

Alteori se exagerează în «reducerea» lui **о** neaccentuat, încît el începe să fie pronunţat pur şi simplu ca **а**. De pildă: *grámatnost'*, *atrîvac*, *zatîlac* (cl. a VIII-a A).

Greutăţi întîmpină elevii şi la rostirea vocalelor palatalizate. În multe cazuri palatalizarea nu este respectată. Se pronunţă *baités* în loc de *bait'es'*, *dete'i*, *delat*, *net*, *nelzia*. Alteori semnul moale se pronunţă *u* sau chiar *ŭ*: *iunosti* pentru *iunost'*, *sciastie*, *mîsli* pentru *mîsl'*, *réci* pentru *réc'* (cl. a VIII-a şi a IX-a). Datorită acestei confundări în pronunţare a lui ь, *u* şi й elevii confundă frecvent cazurile. Ei nu-şi mai dau seama cînd e nominativ şi cînd e genitiv de vreme ce, şi într-un caz şi în celălalt, pronunţă la fel *mîsli*, *réci* etc.

Această neglijare a regulilor fundamentale de pronunţare face ca elevii să vorbească şi să citească într-o limbă care pierde mult din frumuseţea limbii ruse literare. Antologia de texte literare de care se servesc şcolarii claselor a VIII-a şi a IX-a începe cu binecunoscutele cuvinte ale lui Turghenev despre limba rusă, pe care s-a dovedit că elevii le cunosc şi le pot spune chiar pe de

BDD-A10248 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:13 UTC)

rost. Dar, din păcate, limba rusă pe care o vorbesc ei şi o aud pronunţînd-o colegii lor a pierdut mult din farmecul, măreţia, vigoarea şi muzicalitatea caracteristice limbii ruse literare.

Elevii au învăţat pe de rost şi recită cu multă căldură poezia lui Puşkin «В Сибирь». Desigur că ei au fost atraşi în primul rînd de conţinutul, de patosul revoluţionar al versurilor; pronunţarea defectuoasă a făcut să dispară însă măreţia şi sobrietatea proprie poeziei puşkiniene.

Sarcina de căpetenie a profesorului trebuie să fie cultivarea unei pronunţări corecte, chiar frumoase, care să permită elevilor să-şi dea seama de toată bogăţia fonetică, de armonia şi sonoritatea limbii ruse. În felul acesta li se va stimula şi sîrguinţa; eforturile lor vor fi cu adevărat răsplătite prin cunoaşterea întregului tezaur de frumuseţi şi posibilităţi sonore ale limbii ruse.

Desigur că observaţiile care se fac în acest articol se întemeiază pe prezenţa de cîteva ore la examen, într-o clasă sau alta, şi nu pe urmărirea zi de zi a procesului de predare în cursul anului şcolar. De aceea, semnalînd lipsurile facem rezerva asupra generalizării lor. Cu această rezervă socotim necesar să atragem atenţia asupra unui fenomen important în sine şi care s-a manifestat într-o serie întreagă de cazuri în mai toate clasele de la a V-a — a IX-a. Din felul cum au răspuns unii dintre elevi a rezultat impresia că există tendinţa de a învăţa mecanic, pe de rost. Acest lucru s-a observat îndeosebi la răspunsurile de gramatică. Făcînd analiza sintactică, toţi elevii claselor a IX-a B şi D au repetat exact fără nici un fel de modificare, aceeaşi formulare, şi anume: «Это предложение, потому что выражает законченную мысль». La propoziţiile narative se mai adăuga invariabil: «Это повествовательное предложение, потому что сообщает нам что-то», iar la propoziţiile dezvoltate mai urma: «Это распространенное предложение, потому что кроме главных членов предложения имеются и второстепенные члены предложения». Desigur că definiţiile în sine sînt corecte (deşi s-ar putea discuta forma lor literară). Dar metodologic este greşit ca elevii a două clase paralele să repete pe de rost aceeaşi formulare. Şi deoarece definiţia diferă de cea dată în manualul de sintaxă presupunem că ea a fost formulată ca atare şi dictată clasei de profesori. Acelaşi lucru s-a putut observa şi la clasele a VII-a şi a VIII-a.

Răspunsurile unora dintre elevi au dovedit că este într-adevăr vorba de o însuşire mecanică a gramaticii, de memorizare. Un elev din clasa a IX-a a întîlnit în text părţi omogene de propoziţie şi le-a definit greşit. Cu toate încercările profesoarei de a-l îndruma spre răspunsul just, el nu a putut răspunde satisfăcător, încercînd rînd pe rînd o serie de termeni gramaticali care dovedeau clar că nu înţelege esenţa fenomenului. Pe de altă parte, mulţi elevi care spun definiţiile impecabil, fără nici o greşeală, din momentul în care trec la analiza propriu-zisă — morfologică sau sintactică — şi trebuie să iasă din şablon, nu mai ştiu să construiască o frază corectă folosind cum trebuie cazurile, prepoziţiile, aspectul verbal.

BDD-A10248 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:13 UTC)

Ceea ce favorizează învățarea mecanică a definițiilor este faptul că elevilor nu li se cer exemple. Profesorii se mulțumesc cu formularea unei reguli gramaticale fără să controleze prin exemple măsura în care elevul a pătruns sensul ei. Declinările și conjugările se fac de asemenea izolate, rupte de orice context, neîncadrîndu-se cuvintele în propoziții care să permită verificarea capacității elevului de a folosi just cazurile.

Aceeași tendință spre memorizare, spre învățare pe de rost, se observă și cînd este vorba de relatarea unui text cu cuvinte proprii. În mod obișnuit, biletele de examen prevedeau, după lectura bucății, povestirea ei. În multe cazuri însă în clasele a VIII-a și a IX-a nu era vorba de o povestire liberă, ci de o redare foarte apropiată a textului din carte, mergînd uneori chiar pînă la reproducerea pe de rost, cuvînt cu cuvînt, a bucății citite. Această tendință era de altfel favorizată și de felul în care profesorul punea întrebarea: « Despre ce este vorba în această bucată ? » Dacă întrebările ar fi avut un caracter mai concret sau s-ar fi referit la pasaje din bucată, necitite de elevi, s-ar fi putut obține răspunsuri mai personale.

Și la lexic se poate vorbi de o înclinare spre învățarea mecanică. Profesorii nu se preocupă să controleze în ce măsură o serie de cuvinte din fondul principal au intrat în bagajul activ sau pasiv al elevului, în ce măsură este variat și bogat vocabularul lui. Cuvintele foarte des întrebuințate, foarte necesare, sînt puse pe același plan cu cuvinte foarte rar folosite. De asemenea nu se întrebuințează o serie de procedee de control foarte eficace, cum ar fi: găsirea de sinonime, antonime, cuvinte înrudite etc. Nu se verifică nici dacă anumite cuvinte grele sînt înțelese de elevi. Analiza sintactică a textului nu a fost precedată decît rareori de traducere, deși o serie de cazuri (la clasa a VIII-a îndeosebi) au dovedit necesitatea ei.

În strînsă legătură cu înclinarea spre învățarea mecanică este absența totală a comparațiilor cu gramatica romînă. Metodologia sovietică pune ca una din condițiile principale în predarea unei limbi străine paralelismul cu limba maternă. Comparația cu situația din limba romînă contribuie mult la înțelegerea mai adîncă și la însușirea mai temeinică a gramaticii ruse. De altfel sînt o serie întreagă de cazuri în care diferențele dintre două limbi cer neapărat o confruntare de procedee gramaticale. De pildă în clasa a VII-a un elev a avut de făcut analiza sintactică a textului: В школе мы пишем, читаем, рисуем и считаем. Din punct de vedere al gramaticii ruse, avem în acest caz o singură propoziție cu părți de propoziție omogene (cele patru verbe). În limba romînă situația e cu totul diferită; fiecare din cele patru verbe predicative formînd o propoziție. O comparație se impunea neapărat pentru lămurirea elevului.

De altfel, gramatica rusă va putea fi însușită temeinic numai atunci cînd școlarii vor fi pătruns specificul ei, vor fi înțeles trăsăturile ei caracteristice, deosebite de cele ale gramaticii romîne, și vor ști să le aplice în practică. În caz

BDD-A10248 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:13 UTC)

contrar ei vor face calcuri după limba romînă, lucru deosebit de periculos la sintaxă.

Nu susținem cîtuși de puțin că în clasele V-IX ale liceului de băieți nr. 4 se aplică un sistem de predare mecanică, de învățare pe de rost. Totuși lucrurile observate la examen nu pot fi trecute cu vederea. Trebuie luptat împotriva celor mai mici, mai neînsemnate, chiar sporadice manifestări de învățare mecanică, deoarece ele nu pot duce la rezultate pozitive. Chiar dacă elevul știe astăzi definiția și o știe impecabil, el o va uita peste cîteva zile, căci a reținut-o în mod mecanic, doar cu ajutorul memoriei. Elevul trebuie să pătrundă esența fenomenului pe care îl studiază, să-și însușească definiția pe cale logică și atunci ea i se va întipări adînc în minte și el va ști s-o redea și cu cuvinte proprii.

Tineretul nostru nu învață pentru o zi sau două, pentru o notă sau un examen, el învață pentru a se putea folosi de cunoștințele sale ani îndelungați, în viață, în munca de construire a socialismului. Și pentru aceasta are nevoie de cunoștințe temeinice.

★

Profesorii de limba rusă au la dispoziție o serie întreagă de mijloace pentru a-și îmbunătăți continuu metoda de predare, pentru a-și ridica nivelul cunoștințelor. Studiind și adîncind tezele clasicilor marxismului cu privire la lingvistică, urmărind articolele și studiile metodiștilor sovietici, ei își vor putea perfecționa măiestria pedagogică, își vor îmbogăți arsenalul metodic și vor lichida acele lipsuri care se mai fac simțite pe alocuri. Este datoria lor de a se ține în pas cu progresele lingvisticii, pedagogiei și metodicii sovietice, căci lor le revine minunatul rol de a face cunoscute tinerei noastre generații comorile limbii ruse, ale culturii ruse și sovietice.

Articol redactat pe baza materialului cules de pe teren de un colectiv de colaboratori ai Institutului de lingvistică din București

BDD-A10248 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:13 UTC)